
At forklare er ikke at forstå

- nomotetik og hermeneutik

En hermeneutisk tilgang til astrologisk forskning er relativt ny. Astrologi er ganske vist ikke en naturvidenskab, alligevel foregår megen forskning heri med anvendelse af naturvidenskabelig metodik og tankegang. Denne artikel fortæller om en radikalt anden indgangsvinkel, samt med hvilke forudsætninger, begreber og metoder, den arbejder

Karl-Ernst Krafft (1900-45) var en af pionererne, der med statistiske undersøgelser søgte at forklare de astrologiske fænomener

af Claus Houlberg

Astrologien har et markant både sprogligt og metodisk problem, hvis den skal anskues som en moderne videnskab. Faget halter ca. 500 år bagefter på de to fronter og der er akut behov for en opdatering af dem. Astrologi er i sig selv et sprog, der kan undersøges lingvistisk, som beskrevet i en tidligere artikel i CORNELIUS nr.2. Imidlertid er det et ofte upåagtet faktum, at når

vi diskuterer, hvilke metoder, der i dag må anvendes til nutidig forskning i astrologiens anvendelse, bør vi tage udgangspunkt i netop *emnet* for denne anvendelse og ikke i sproget.

Psykologisk astrologi (natalastrologi) er uden sammenligning den mest almindelige form for astrologi i dag, samt den, der bliver undervist i som standard på alle danske astro-

logiskoler. Derfor må vi vende os til den psykologiske forskning for at finde egnede forskningsmodeller.

Psykologiske forskningsmetoder kan som alle andre opdeles i to hovedgrupper, de kvantitative og de kvalitative. De kvantitative anvendes hyppigst af forskere med et naturvidenskabeligt (nomotetisk) videnskabsideal, medens de kvalitative metoder mest bruges af videnskabsfolk med et humanvidenskabeligt (hermeneutisk) videnskabsideal. Der har til tider været ganske heftig debat mellem forskere fra de to videnskabsretninger. Grundlæggeren af den moderne psykologi, den tyske filosof Wilhelm Wundt, åbnede i 1879 det første psykologiske laboratorium i verden. Han overtog en række forskningstraditioner fra de øvrige naturvidenskaber. Simpelthen for at faget kunne få fodfæste som en videnskabelig disciplin.

Wilhelm Wundt
1832-1920

Noget ganske tilsvarende ser vi astrologisk, idet den videnskabelige forskning typisk har været af nomotetisk art med afsæt i pionererne *Paul Choisenard*, *Karl-Ernst Krafft* samt den moderne *Michel Gauquelin*. Disse folk slog tonen an og var de tidlige bannerførere i den astrologiske forskning. Denne tone blev videreført i tidsskriftet *Correlation*, der siden 1982 er udkommet hos den engelske astrologforening. Desuden også i det amerikanske *The International Astrologer* (tidl. *Kosmos*), der udgives af The International Society for Astrological Research (ISAR).

Tidsskriftet *Culture and Cosmos* fra den engelske astrologforening har siden 1997 sammen med *The Sophia Institute* siden 2003

ved Bath Spa University College taget sig af den historiske vinkel på det astrologiske fag. Hermed er der kommet en metodemæssig åbning overfor kvalitativ forskning.

Nomotetisk ideal

Nomos betyder 'lov' på græsk, og forskere, der har et nomotetisk videnskabsideal, søger at finde og formulere naturlove, der kan forklare og forudsige, hvad der sker. De foretrækker forskningsmetoder, der giver mulighed for at beskrive forskningsresultaterne ved hjælp af tal. Disse metoder kaldes kvantitative. Det er muligt at rubricere disse metoder efter graden af kontrol og kvantificeringsmuligheder. Laboratorieeksperimenter giver optimale muligheder for at anvende apparater til at registrere data, holde de involverede stimuli under kontrol samt undersøge relationerne mellem stimuli og respons.

Imidlertid er der en række emner, hvor det ikke er muligt at have kontrol med alle variable. I disse tilfælde anvendes statistiske metoder, hvor man kan lade flere variable variere samtidig. Mens man i det klassiske laboratorieeksperiment kan belyse funktionelle relationer og årsag-virkning, kan korrelationer ikke belyse årsagssammenhænge entydigt, da man ikke kan sikre sig, at alle tænkelige variable, der kan påvirke resultaterne, er medtaget i undersøgelsen.

Hermeneutisk ideal

Hermeneutik betyder fortolkningsteknik. Det hermeneutiske videnskabsideal er inspireret af teologien, juraen og filologien, der prøver at fortolke tekster, der ikke er umiddelbart forståelige. Indenfor psykologien benytter f.eks. psykoanalytikere fortolkninger af drømme, forglemmelser, fejlhandlinger og fortællelser. Endvidere anvendes fortolkninger af andre psykologer, når de foretager interviews.

Både det nomotetiske og det hermeneutiske forskningsideal søger at få sammenhæng eller system i vor viden. Forskellen er, at nomotetiske tilhængere ønsker at FORKLARE for at

CULTURE AND COSMOS

A Journal of the History of Astrology and Cultural Astronomy

finde årsagssammenhænge, medens hermeneuter FORTOLKER for at skabe meningsammenhænge. Nomotetiske forskere anvender metoder med høj mulighed for at kontrollere virkningen af variable, der kan påvirke undersøgelsesresultaterne. Hermeneutisk arbejdende forskere bruger kvalitative metoder, der kun i ringe grad imødekommer kravet om kontrol.

Indenfor hermeneutikken skelnes skarpt mellem udtrykkene FORKLARE og FORSTÅ, hvilket illustreres med et par ofte benyttede eksempler:

1: Månen kredser om Jorden
- *hvorfor gør den det?*

2 : Manden går rundt om en lygtepæl
- *hvorfor gør han det?*

Selvom begge spørgsmål begynder med 'hvorfor', regner vi med at få forskellige typer svar. I det første tilfælde ønsker vi at vide, hvilke naturlove, der DETERMINERER Månens bevægelse om Jorden. Her kan det lade sig gøre at forklare Månens bevægelse ud fra oplysninger om de to himmellegemers vægt, afstand og bevægelse. Disse data sættes i en matematisk formel (ganske lang), hvorefter Månens bevægelser perfekt kan beskrives.

I det andet eksempel er vi interesserede i at vide, hvad HENSIGTEN, formålet eller meningen er med, at han går rundt om lygtepælen. Hvis man får at vide, at han har tabt sin gadedørnøgle, siger vi, at "det forklarer sagen". Bemærk her, at ud fra en hermeneutisk synsvinkel er der her ikke tale om en forklaring, fordi de tabte nøgler ikke determinerer mandens bevægelser på samme måde som Månens bevægelse om Jorden. Månen kan kun bevæge sig på en måde, mens manden kan

Tidsskriftet *Culture and Cosmos* udgives af den engelske astrologforening og har siden 1997 været det førende tidsskrift for den gryende kvalitative og kritiske forskning i astrologiens historie

gå i alle retninger, bede andre om at hjælpe sig, gå hjem og hente sin jagthund etc. Hermeneutisk vil man derfor sige, at oplysningerne om de tabte nøgler giver os en FORSTÅELSE af hans adfærd.

Kort fortalt, så illustrerer de to eksempler, at objekters bevægelse - her Månens - kan forklares ud fra naturlove, der kausalt determinerer dem. Bemærk, at det kun er i forhold til objekter (subjekt-objekt forhold), at man kan søge efter FORKLARINGER. I det andet tilfælde med manden, drejer det sig om at FORSTÅ subjektets handlinger. Dette er et eksempel på subjekt-subjekt forhold, hvor forståelsen er i højsædet.

Ud fra et hermeneutisk synspunkt er det altså centralt at kunne nå frem til en forståelse af andres handlinger og budskaber. Dette kræver en intuitiv 'helhedssans', som allerede Lao Tse formulerede for 2400 år siden: "Først hinsides, bag om ordene, hersker den fulde forståelse. Den kan aldrig nås gennem ord eller udtrykkes i ord. Derfor er det også sagt: Vogt dig for ord. Der er dem, der uden at ytre et ord går gennem livet meget sigende. De tier, men er dog meget talende." (*Aage Marcus: Den blå Drage, 1961*).

Psykologisk forklaring

Det vil være naturligt at forvente, at også psykologer er interesserede i at finde forklaringer og lovmæssigheder. Eksempelvis kan man forklare en persons aggressive adfærd som udslag af angst. Imidlertid er denne forklaring af en anden art, end årsagsforklaringen (kausaliteten) for Månens bane om Jorden.

Udtrykkene angst og aggression er INTEN-

TIONELLE begreber, idet de hver især er tolkede begreber. Aggression betyder således, at personen har "et ønske om at gå til angreb mod nogen". Angst og aggression bruges kun om mennesker og kan ikke anvendes overfor objekter. Det vil være urimeligt at kalde en kompasnål for 'angst' fordi den flytter sig for en magnet, ligeso en nedfaldende tagsten ikke er 'aggressiv' overfor den forbipasserende.

Endelig er der den forskel, at hvor naturlove har undtagelsesfri gyldighed i alle situationer, kan man ikke automatisk slutte, at fordi en person blev aggressiv i en situation, hvor han var bange, så vil han altid være aggressiv, når han er bange. Naturlove er uforanderlige, medens psykologiske love under visse omstændigheder kan ophæves. Eksempelvis vil Månen altid følge sin bane om jorden. I modsætning hertil kan en person gennem f.eks. psykoanalyse få indsigt i sin aggression og tage ansvarligt stilling til den.

Dr. phil. Erik Schultz ved Københavns Universitet kalder i sin bog *'Psykoanalytisk fortolkning og hermeneutik'* (1972) de psykologiske lovmæssigheder for quasi-naturalistiske lovmæssigheder. Ligeledes kaldes de forklaringer, man kan få ved at henvise til disse lovmæssigheder, for quasi-naturalistiske forklaringer.

Quasi-naturalistiske hypoteser

Naturalistiske hypoteser kan verificeres eller falsificeres med empiriske og kritiske undersøgelser. Ved en hypotese om høj feber, kan man tage vedkommendes temperatur og får syn for sagn. Under forudsætning af, at ter-

Det amerikanske forskningsmagasin *The International Astrologer* (tidl. Kosmos) udgives af The International Society for Astrological Research (ISAR). Det er sammen med det engelske *Correlation* de seriøse kilder til viden om den nyeste astrologiske forskning

момeteret virker korrekt, kan målingen tages til efterretning.

Quasi-naturalistiske hypoteser kan ikke verificeres eller falsificeres ved hjælp af måleinstrumenter. Hvis man spørger den aggressive mand, om han føler sig aggressiv, så kan han bekræfte dette og det kan tages til indtægt for, at antagelsen er rigtig. Noget vanskeligere er det, hvis han benægter, for dette kan skyldes forsvarsmekanismer eller fortrængning. I visse tilfælde kan man så prøve at verificere en quasi-naturalistisk hypotese ved at afprøve om andre mennesker i lignende situationer har det på samme måde. Et klinisk eksempel:

En mand har gennem nogen tid undret sig over, at han var sur på sin kone, uden at han kunne forstå hvorfor. En dag blev han imidlertid opmærksom på, at han kun var sur på hende, når han kom hjem fra arbejde.- især efter at have talt med sin chef, som ikke tålte modsigelser. Manden gav gerne chefen ret for at slippe for konfrontationen, men var efterfølgende sur på sin kone. Denne aflæsning af situationen giver anledning til et hypotese om, at "hvis man brænder inde med sin mening, kan man blive aggressiv over for en uskyldig tredjeperson".

Denne antagelse kan afprøves, når manden taler med en bekendt, der oplever, at han tit er sur på sine børn. Manden spørger, om den bekendte umiddelbart før havde været

sammen med en, han ikke turde sige imod? Hvis han derefter svarer: "Nu du siger det, jeg siger aldrig min svigermor imod, og hun kommer ofte på besøg.". Dette er tegn på en verificering af denne quasi-naturalistiske hypotese. I modsat fald er det tegn på en falsificering.

Kvalitativ metodik

For en kemiker er en kvalitativ metode beregnet til at give oplysninger om, hvilke bestanddele et givet stof har. Helt så enkelt forholder det sig ikke for psykologerne, når de skal definere en kvalitativ metodik. Diskussionerne om dette har bølget siden sidst i 1960'erne, hvor cand. psych. Lone Karpatschof i sin artikel '*Den fænomenorienterede case-metode*' (1984) har givet denne definition:

Kvalitative metoder er en måde at erfare den særlige kvalitet ved en given undersøgelsesgenstand eller -fænomen. Det drejer sig om at finde den særlige logik ved den særlige genstand eller ved det særlige fænomen.

Der er dog også givet en væsentligt mere bred formulering af Strauss og Corbin i bogen '*Basis of qualitative research : Grounded Theory*' (1990), hvor de siger: "Ved kvalitativ forskning forstår vi enhver form for forskning, der giver resultater, der ikke stammer fra statistiske procedurer eller andre former for kvantificering". Hvor de dog bemærker, at der er muligheder for at kvantificere kvalitative data, f.eks. ved at optælle citater. Men kvalitative undersøgelser ses altså klart i kontrast til målinger af mængder, opgørelse af hyppigheder eller intensitet ud fra fysisk definerede variable.

Kvalitative metoder kan altså enten dreje sig om genstande eller fænomener. Det vil dog være urimeligt at kalde en person for en 'undersøgelsesgenstand', hvorfor der opstilles disse to kategorier:

- Den *person*-orienterede metodik
- Den *fænomen*-orienterede metodik

Den personorienterede kvalitative metodik har til formål at undersøge en enkelt persons

særlige logik, sådan som det f.eks. kendes i terapeutiske case-stories. Den fænomenorienterede kvalitative metodik har til hensigt at belyse et generelt fænomens særlige logik. Man anvender her flere personer, som er relevante for at forstå det aktuelle fænomen.

Michel Gauquelin
1928-91

Kvantitativ astrologisk forskning

I astrologisk sammenhæng er kvantitativ forskning navnlig undersøgelse af enkelt-faktorer i horoskopet. Den franske psykolog og statistiker *Michel Gauquelin* blev her berømt for at dokumentere Mars-effekten.

På Astrologforeningens debatforum foreslog astrologen *Bjarne Rasmussen* en ganske enkel undersøgelse af den formodede sammenhæng mellem forekomst af retrograd Merkur og forsinkelser i DSB's togdrift. Samt senere måske også i flydrift og postgange.

For år tilbage blev det foreslået, at undersøge forekomsten af Væddere på fodboldhold. Der forelå en pilotundersøgelse af statistikerens Jens Kirk (1993), som viste positive tegn herpå.

Og så fremdeles.

Fordelen ved projekter af denne art er, at det er muligt rimeligt hurtigt at skabe kvantitative resultater. Ulempen er, at disse resultater er meget vanskelige at anvende i astrologisk praksis. I bedste fald kan de blive en art grundforskning, hvor den konkrete anvendelse må opdages senere. Gauquelin's Mars-effekt kaster eksempelvis lys på, om der monstro skulle eksistere en særlig astrologisk tydning for mennesker, der yder elitepræstationer. Et spørgsmål, der behandles i en anden artikel.

Astrologi handler som fag ikke så meget om betydningen af de enkelte symboler, som betydningen af deres samspil, deres relationer. Den danske kontorchef S. F. F. Svensson beskrev i sin bog *'Astrologien i videnskabelig belysning'* sin forskning i den tertiærdirigerede Sol-Venus relations betydning for mænds ægteskab. Hans statistiske arbejde er fortsat den mest komplekse og samtidig en af de mest astrologisk interessante kvantitative undersøgelser, der er udarbejdet.

Kvalitativ astrologisk forskning

På Astrologforeningens debatforum, Den Røde Tråd, har astrolog *Karsten Aaen* fremsat følgende forslag til kvalitativ forskning:

"Hvordan opfatter kvinder med Måne-Pluto kvadrater deres mødre med følgende hypotese der skal be- eller afkræftes: At en overvejende del (f.eks. halvdelen eller 80 %) af kvinder med Måne-Pluto kvadrater (med en orbis på +/- 3 grader opfatter deres mødre som: manipulerende, dominerende, magtskyge, magtfulde (den der havde magten i familien) samt at der på et tidspunkt har været et magtopgør med moderen. Dette kan nemt undersøges gennem en såkaldt kvalitativ undersøgelse med f.eks. 50-100 kvinder, der har Måne-Plutokvadrater. Eventuelt med en kontrolgruppe, der ikke har Måne-Plutokvadrater, (igen med en orbis på +/- 3 grader). ligeledes på 50-100 kvinder."

Denne type forskning kan gennemføres på flere anerkendte måder. Der kan anvendes spørgeskemaer og der kan anvendes forskellige former for interviews. En senere artikel vil komme nærmere ind på, hvilke kvalitative metoder, der står til astrologernes rådighed, samt deres fordele og ulemper.

Selvom brug af kvalitative forskningsmetoder kan spores langt tilbage, har de først fået gennemslagskraft inden for psykologien siden 1970'erne. Altså for blot en menneskealder siden. Det har været svært at få anerkendt kvalitative metoder som videnskabelige metoder. Debatten mellem forskere, der foretrækker de kvantitative metoder og de videnskabsfolk, der

bruger kvalitative metoder er derfor næppe afsluttet de første mange år.

De seneste årti er der imidlertid set en voksende forståelse for, at situationen ikke er et enten-eller, men at det i en række tilfælde kan være værdifuldt at bruge både kvantitative og kvalitative forskningsmetoder i en undersøgelse. En ganske tilsvarende erkendelse er så småt ved at opstå i de astrologiske kredse, eksempelvis ved tidsskriftet *'Culture and Cosmos'*, der blev nævnt ovenfor. En mere detaljeret diskussion af de kvalitative metoders videnskabelighed og anvendelighed i astrologisk forskning vil være emnet for en senere artikel. ●

Artiklens metodiske afsnit citerer
Emil Kruuse: *Kvalitative forskningsmetoder
i psykologi og beslægtede fag* (2001)

Claus Houlberg er astrolog, cand. arch.
eksam. psykoterapeut samt
dokumentalist ved Astrologisk Museum

